

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Y Siarter Archwilio Mewnol

Diben

- 01.01. Datganiad lefel uchel o'r modd y caiff archwilio mewnol ei weithredu a'i ddatblygu yw'r Siarter hon ac mae'n rhoi diffiniad ffurfiol o ddiben, awdurdod a chyfrifoldebau Archwilio Mewnol yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru.
- 01.02. Dyma sut y mae Safonau Archwilio Mewnol Sector Cyhoeddus y DU yn diffinio Archwilio Mewnol:
- 'Internal auditing is an independent, objective assurance and consulting activity designed to add value and improve an organisation's operations. It helps an organisation accomplish its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to evaluate and improve the effectiveness of risk management, control and governance processes.'
- 01.03. Diben y broses Archwilio Mewnol yw rhoi gwybod i'r Comisiwn fod trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol wedi'u sefydlu a'u bod yn gweithredu'n effeithiol.
- 01.04. Mae Archwilio Mewnol yn cyflawni'r diben hwnnw drwy ddarparu sicrwydd annibynnol ynglŷn â pha mor ddigonol ac effeithiol yw'r system reolaethau a sefydlwyd i reoli'r risgiau yn y Cynulliad, er mwyn medru cyflawni amcanion y sefydliad a sicrhau atebolrwydd am arian cyhoeddus.

02. Awdurdod

- 02.01. Mae'r rheidrwydd i ymgymryd â gwaith archwilio mewnol wedi'i gynnwys yn Egwyddorion Llywodraethu a Darpariaethau Ategol Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (adran D2).
- 02.02. Mae'r safonau ar gyfer 'arferion priodol' mewn perthynas â gwaith archwilio mewnol wedi'u gosod allan yn Safonau Archwilio Sector Cyhoeddus y DU 2013 (y Safonau).

03. Cyfrifoldebau

- 03.01. Mae Prif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad yn gyfrifol am sicrhau:
- bod fframwaith priodol o reolaethau call ac effeithiol ar gael, fel y gellir asesu a rheoli risgiau, a chymryd risgiau'n bwyllog;
 - bod atebolrwydd clir ar gyfer rheoli risgiau; a
 - bod swyddogion yn meddu ar y sgiliau a'r canllawiau perthnasol i gyflawni'r rolau a bennwyd iddynt yn effeithiol ac yn effeithlon.
 - bod y gwasanaeth Archwilio Mewnol yn gyfrifol am werthuso'r systemau a'r rheolaethau sydd wedi'u sefydlu.

03.02. Mae'r Pennaeth Archwilio Mewnol yn gyfrifol am reoli gwaith archwilio mewnol yn effeithiol yn unol â'r Diffiniad o Archwilio Mewnol, y Cod Moeseg a Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus.

04. Diffiniadau

- 04.01. Mae'r Safonau yn cyfeirio at 'y Bwrdd' fel y grŵp llywodraethu sy'n gyfrifol am ddarparu sicrwydd annibynnol ynghylch pa mor ddigonol yw'r fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chywirdeb adroddiadau ariannol. Mae Pwyllgor Archwilio Comisiwn y Cynulliad (y Pwyllgor Archwilio) yn cyflawni'r swyddogaeth hon mewn perthynas â'r Cynulliad, gan ddarparu'r sicrwydd hwn i Gomisiwn y Cynulliad drwy gyfrwng ei Adroddiad Blynyddol a'i bapurau diweddarau interim drwy gyfrwng Comisiynydd Adnoddau'r Cynulliad.
- 04.02. Yn yr un modd, mae'r Safonau'n diffinio Uwch Reolwyr fel y rhai sy'n gyfrifol am roi arweiniad a chyfeiriad i'r sefydliad. Yn y Cynulliad, Prif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad a Bwrdd Rheoli Comisiwn y Cynulliad sy'n cyflawni'r rôl hon.

05. Safle yn y sefydliad

- 05.01. Mae'r Pennaeth Archwilio Mewnol yn atebol yn swyddogaethol i'r Pwyllgor Archwilio. Ym mhob un o gyfarfodydd y Pwyllgor Archwilio, bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol, neu ei gynrychiolydd, yn cyflwyno adroddiad yn crynhoi gwaith y gwasanaeth Archwilio Mewnol ac unrhyw ganfyddiadau yn ystod y cyfnod dan sylw.
- 05.02. Bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol hefyd yn gallu cysylltu'n uniongyrchol â Chlerc a Phrif Weithredwr y Cynulliad, sef Swyddog Cyfrifyddu'r Cynulliad, a byddant yn cyfarfod yn rheolaidd.

06. Adnoddau Archwilio Mewnol

- 06.01. Bydd gan y Pennaeth Archwilio Mewnol gymwysterau proffesiynol (CCAB, CMIIA neu gymhwyster cyfwerth), bydd yn gallu manteisio ar raglen Datblygiad Proffesiynol Parhaus (DPP) a bydd yn meddu ar brofiad ym maes archwilio, llywodraethu a rheoli risg.
- 06.02. Bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol yn cael cymorth gan gyflenwr allanol sy'n darparu gwasanaethau archwilio mewnol, i helpu i ddatblygu ac ymgymryd â gwaith ar gyfer aseiniadau archwilio mewnol penodol.
- 06.03. Mae cyfrifoldebau gweithredol penodol y Pennaeth Archwilio Mewnol a'r cyflenwr allanol wedi'u hamlinellu yn Atodiad A.
- 06.04. Bydd disgwyl i'r cyflenwr allanol fod â thîm cymwys, hyfforddedig a chymwysedig (lle bo hynny'n briodol), a bydd y tîm hwn yn gallu manteisio ar ddatblygiad proffesiynol parhaus.
- 06.05. Dylai staff y cyflenwr hefyd amlygu arbenigedd penodol, hanes o lwyddiant wrth ddarparu amrywiaeth o wasanaethau archwilio mewnol a phrofiad perthnasol o waith archwilio

mewnol yn y sector cyhoeddus. Bydd y cyflenwr yn amcangyfrif yr adnodd archwilio y bydd ei angen i gwblhau pob elfen o'r cynllun archwilio a thrafod a chytuno ar hyn gyda'r Pennaeth Archwilio Mewnol.

o6.o6. Mae'n rhaid i bawb sy'n ymwneud â gwaith archwilio mewnol gadw at God Moeseg Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus.

07. Annibyniaeth a gwrthrychedd

07.01. Bydd archwilwyr mewnol yn ddigon annibynnol ar y gweithgareddau y maent yn eu harchwilio i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau mewn modd sy'n caniatáu iddynt roi barn a gwneud argymhellion proffesiynol diduedd ac effeithiol.

07.02. Ni fydd unrhyw ymyrraeth yn y modd y bydd Archwilio Mewnol yn pennu cwmpas ei waith, y modd y mae'n cyflawni'i waith ac yn rhoi gwybodaeth am ei waith.

07.03. Os oes unrhyw beth yn bygwth annibyniaeth neu wrthrychedd yr archwiliad, rhaid datgelu hyn i'r Prif Weithredwr a'r Clerc a'r Pwyllgor Archwilio. Bydd natur y datgeliad yn dibynnu ar y bygythiad.

07.04. Mae'r Pennaeth Archwilio Mewnol yn atebol i Bennaeth Adnoddau'r Cynulliad. I ddiogelu annibyniaeth y Pennaeth Archwilio Mewnol ac i sicrhau nad yw'r rhai sy'n cael eu harchwilio'n dylanwadu'n amhriodol ar ei dâl a'r broses o asesu ei berfformiad, bydd llinell adrodd annibynnol rhwng y Pennaeth Archwilio Mewnol a Phrif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad a byddant yn cyfarfod bob mis.

07.05. Bydd Prif Weithredwr a Chlerc y Cynulliad hefyd yn cael cyfle i roi adborth a chydlofnodi neu adolygu unrhyw asesiad o berfformiad y Pennaeth Archwilio Mewnol. Gofynnir am adborth gan Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio hefyd

08. Hyfedredd a gofal proffesiynol priodol

08.01. Bydd Archwilio Mewnol yn ymgymryd â'u gwaith gyda'r gofal, y cymhwysedd a'r diwydrwydd priodol. Ni ellir disgwyl i Archwilio Mewnol nodi pob gwendid neu afreoleiddra ym maes rheoli, ond dylent gynllunio'u gwaith mewn modd sy'n caniatáu iddynt ddarparu sicrwydd rhesymol o ran y rheolaethau a archwiliwyd o fewn cwmpas eu hadolygiad.

08.02. Bydd gan yr holl archwilwyr mewnol ddyletswydd barhaus i ddatblygu a chynnal eu sgiliau, eu gwybodaeth a'u barn broffesiynol ar sail hyfforddiant priodol, gallu, cywirdeb, gwrthrychedd a pharch.

08.03. Bydd archwilwyr mewnol hefyd yn ymwybodol o'r Diffiniad o Archwilio Mewnol, y Cod Moeseg a'r Safonau a byddant yn cadw at y rhain wrth ymgymryd â'u dyletswyddau.

09. Cwmpas gwaith archwilio

09.01. Caiff cwmpas gwaith archwilio yn y Cynulliad ei rannu'n bum categori gwahanol ar sail natur yr archwiliad a'r modd y caiff ei gynnal ac mae'r rhain wedi'u hamlinellu yn Atodiad B.

10. Twyll, llygredd a llwgrwobrwyath

- 10.01. Cyfrifoldeb y rheolwyr yw rheoli'r risg o dwyll, llygredd a llwgrwobrwyath. Bydd y gwasanaeth Archwilio Mewnol yn cynorthwyo rheolwyr i ymgymryd â'r cyfrifoldeb hwn yn effeithiol.
- 10.02. Bydd yr archwilwyr mewnol yn cynllunio'u gwaith mewn modd sy'n sicrhau ei bod yn rhesymol disgwyl iddynt ganfod twyll a nodi unrhyw wendidau sylweddol o ran rheolaeth fewnol.
- 10.03. Ni all gweithdrefnau Archwilio Mewnol, ar eu pennau'u hunain, warantu y caiff twyll, llygredd ac afreoleidd-dra eu canfod, hyd yn oed os cânt eu dilyn â'r gofal proffesiynol priodol. Nid yw'r archwilwyr mewnol yn gyfrifol am atal a chanfod twyll, llygredd neu llwgrwobrwyath. Bydd yr archwilwyr mewnol, fodd bynnag, yn effro bob amser i risgiau a chysylltiadau a allai arwain at dwyll, llygredd neu llwgrwobrwyath.

11. Adroddiadau

Adroddiad blynyddol a barn y Pennaeth Archwilio Mewnol

- 11.01. Bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol yn cyflwyno barn ac adroddiad archwilio blynyddol ac adroddiad twyll blynyddol a gall y Swyddog Cyfrifyddu ddefnyddio'r rhain yn ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol.
- 11.02. Bydd yr adroddiad blynyddol yn cynnwys y canlynol o leiaf:
- Y farn;
 - Crynodeb o'r gwaith sy'n ategu'r farn;
 - Datganiad am gydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus a chanlyniadau'r rhaglen barhaus i wella a sicrhau ansawdd.

Adroddiadau i'r Pwyllgor Archwilio

- 11.03. Gellir sicrhau annibyniaeth sefydliadol drwy sicrhau bod y Pennaeth Archwilio Mewnol yn atebol yn swyddogaethol i'r Pwyllgor Archwilio. Mae enghreifftiau o'r mathau o adroddiadau wedi'u hamlinellu yn Atodiad C.

Adroddiadau i'r Rheolwyr

- 11.04. Ar ddiwedd pob aseiniad archwilio, bydd canfyddiadau ac argymhellion drafft yr adolygiad archwilio'n cael eu rhannu â'r rheolwyr llinell perthnasol, a chaiff hyn ei gydlynu gan Noddwr yr Archwiliad (hy y person sy'n gyfrifol am y maes sy'n cael ei adolygu - ee Pennaeth Gwasanaeth).
- 11.05. Bydd adroddiadau archwilio terfynol yn cael eu cyfeirio at Noddwr yr Archwiliad a Chlerc y Pwyllgor Archwilio a fydd yn trefnu i'w trosglwyddo i'r aelodau.

Adroddiadau i Archwilwyr Allanol

- 11.06. Bydd copïau o'r adroddiadau archwilio terfynol yn cael eu hanfon at Arweinydd Ymgysylltu a Rheolwr Archwilio Ariannol Swyddfa Archwilio Cymru.

12. Sicrwydd ansawdd

- 12.01. Bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol yn sefydlu a chynnal system sicrwydd ansawdd ac yn paratoi adroddiad ar y canlyniadau hyn i'r Uwch Reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio o leiaf unwaith y flwyddyn. Bydd hyn yn cynnwys adolygiad allanol annibynnol bob pum mlynedd o'r gwasanaeth archwilio annibynnol.
- 12.02. Bydd y Pennaeth Archwilio Mewnol, yr Uwch Reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio yn cytuno ar holl fanylion yr asesiad allanol.

13. Adolygu'r Siarter Archwilio Mewnol

- 13.01. Caiff y Siarter hon ei hadolygu bob blwyddyn (o leiaf) gan y Pennaeth Archwilio Mewnol a'i chyflwyno i'r Uwch Reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio i'w chymeradwyo.

Atodiad A – Cyfrifoldebau Archwilio Mewnol

Adnoddau	Cyfrifoldebau
<p>Y Pennaeth Archwilio Mewnol</p>	<p>Cynlluniau archwilio strategol a gweithredol;</p> <p>Cynnal adolygiadau archwilio'n unol â'r cynllun archwilio;</p> <p>Cydweithio â'r rheolwyr i bennu a chytuno ar gwmpas a dull gweithredu ar gyfer yr holl adolygiadau archwilio;</p> <p>Monitro perfformiad contractwyr archwilio;</p> <p>Adolygu, cyhoeddi a chymryd cyfrifoldeb am yr holl adroddiadau archwilio drafft gan gynnwys y rhai a baratowyd gan y contractwyr;</p> <p>Cynnal adolygiadau ac ymchwiliadau arbennig fel y nodwyd gan y Pwyllgor Archwilio a'r Uwch Reolwyr;</p> <p>Cyflwyno adroddiadau'n rheolaidd i'r Uwch Reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio;</p> <p>Paratoi datganiad sicrwydd terfynol i'r Prif Swyddog Cyfrifyddu.</p>
<p>Cyflenwyr allanol</p>	<p>Darparu cyngor a chyfrannu at y broses gynllunio;</p> <p>Datblygu cwmpasau, rhaglenni gwaith drafft a chynnal adolygiadau archwilio manwl o systemau gweithredol allweddol, gan gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gwaith sicrwydd cyffredinol; – Trefniadau llywodraethu a rheoli cyffredinol; – Adolygu effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd economaidd; – Rheoli risg; – Archwiliadau TGCh

Atodiad B - Gwahanol fathau o waith archwilio mewnol yn y Cynulliad:

- i. Strategol, Corfforaethol a Llywodraethu, sy'n cwmpasu fframweithiau llywodraethu a meysydd sefydliadol strategol;
- ii. Meysydd gweithredol fel caffael, prosiectau, asesiadau gwerth am arian ym maes busnes;
- iii. Seilwaith sy'n ymwneud â meysydd rheoli allweddol fel adolygiadau cyllid, polisiau a phrosesau adnoddau dynol a TGCh;
- iv. Prosiectau arbennig a ddaw i'r amlwg yn ystod trafodaethau ag uwch reolwyr a thrwy asesu'r cofrestrau risg cyfredol.
- v. Gwaith cynghori: - bydd Archwilio Mewnol bob amser yn parhau'n annibynnol wrth ymgymryd â gwaith o'r fath a bydd hyn yn cynnwys:
- vi. a) Cyfrannu'n rhagweithiol at waith a datblygiadau'r Cynulliad er mwyn rhoi cyngor ynghylch cynllun ac effeithiolrwydd rheolaethau;
- vii. b) Gweithio ar y cyd â rhannau eraill o'r sefydliad, fel y gwelwyd yn y gwaith sicrwydd twyll a gwblhawyd gyda thimau yn y Grŵp Adnoddau.

Atodiad C - Enghreifftiau o adroddiadau swyddogaethol i'r Pwyllgor Archwilio:

- cymeradwyo'r siarter archwilio mewnol;
- cymeradwyo'r cynllun archwilio mewnol;
- cael gwybodaeth gan y Pennaeth Archwilio Mewnol am hynt y gwaith yn ymwneud â'r cynllun a materion eraill, gan gynnwys yr adroddiad a'r farn flynyddol;
- holi rheolwyr a'r Pennaeth Archwilio Mewnol yn briodol i benderfynu a oes cyfyngiadau amhriodol o ran cwmpas ac adnoddau;
- cytuno ar gwmpas a ffurf yr asesiad allanol fel rhan o'r cynllun gwella a rheoli ansawdd;
- derbyn canlyniadau asesiadau mewnol ac allanol y rhaglen gwella a sicrhau ansawdd, gan gynnwys meysydd nad ydynt yn cydymffurfio â'r gofynion;
- cymeradwyo gwasanaethau ymgynghori arwyddocaol nad ydynt wedi'u cynnwys yn y cynllun archwilio eisoes, cyn y caiff y penodiad ei dderbyn.